

Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'367"18"
811.163.41'276.6:34"18"
DOI: 10.5937/zrffp54-45587

СПЕЦИФИКАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ У АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВНОМ СТИЛУ СРПСКОГА ЈЕЗИКА XIX ВЕКА

Јелена М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад
Крагујевац (Србија)

---

¹ jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-4399-7360>

Примљен: 19. 7. 2023.
Прихваћен: 17. 6. 2024.

СПЕЦИФИКАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ У АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВНОМ СТИЛУ СРПСКОГА ЈЕЗИКА XIX ВЕКА²

Кључне речи:
административно-
правни стил;
специфкативне
реченице;
српски језик.

Сажетак. У раду се бавимо статусом специфкативних реченица у административно-правном стилу српскога језика XIX века. За корпус су коришћени текстови устава донетих током XIX века (1835, 1838, 1869, 1888, 1901), као и текстови у оквиру *Зборника закона и уредбених указа за Кнежевину/Краљевину Србију*. Анализу смо извршили комбиновањем историјскојезичке, синтаксичко-семантичке и функционалностилске методе, уз консултацију методологије теорије права у издвајању нормативноправног и идеолошког слоја. Утврдили смо да се специфкативно значење, као продукт новијег развоја српског језика, среће само спорадично у испитиваном корпусу. Реченице уведене везником *с њим да* налазе се у постпозицији и кодирају информацију која, с гледишта административно-правне норме, има секундарни значај. Користећи доступну претрагу на Правно-информационом систему Републике Србије, утврдили смо да је специфкативно значење маргинално и у савременом правном језику.

² Ово истраживање се финансира кроз Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/200198.

Истраживање представља измењено и допуњено поглавље докторске дисертације аутора *Зависносложена реченица у административно-правном стилу српскога језика у XIX веку* под менторством проф. др Милоша Ковачевића, одбрањене на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 3. октобра 2023. године пред комисијом проф. др Александар Милановић (председник), проф. др Владимир Поломац (члан) и проф. др Јелена Петковић (члан).

Уводне напомене

Развој језика неодвојиво је повезан с развојем друштва и цивилизације, што за последицу има и развој система зависнослужених реченица (Грковић-Мејџор, 2004, стр. 127–130; уп. и Ђуркин, 2018; Ковачевић, 1998; 2012; Kordić, 1995; Кубурић Маџура, 2021). Развој језичких јединица креће се од мисаоно и структурно једноставнијих, контекстуално условљених, ка мисаоно и структурно сложенијим, контекстуално неусловљеним језичким јединицама. Ова појава се у литератури из области историјске синтаксе објашњава принципом раста (Грковић-Мејџор, 2004, стр. 135; Кубурић Маџура, 2021, стр. 14–15; Harris & Campbell, 1995, стр. 17–19). Овакав развој запажен је и у систему развоја сложених реченица, при чему се запажа развитак од инкорпорираних семантички неспецификованих категорија ка семантички спецификованим категоријама (уп. за узрочне клаузе Ковачевић, 1998; 2012; за концесивне клаузе Кубурић Маџура, 2021; за релативне клаузе Kordić, 1995; за временске клаузе Antonić, 2001). На структурном плану прати се процес развоја од једнолексемских ка сложеним везницима (Ђуркин, 2018), а промене се у дијахронији одвијају и на структурном и на семантичком плану, односно како на плану инвентара везничких конструкција, тако и на плану развоја семантичких (под)типова зависних реченица, као што је за временске реченице показала Ивана Антонић (2001, стр. 360–363). Семантичка промена у систему зависнослужених реченица може се одвијати у два правца: (а) могу се развити подтипови у оквиру већ постојећих семантичких типова (на пример, развој значења категорије повода у оквиру система каузалних везника); (б) могу се јавити нови семантички типови у оквиру зависнослужених реченица (на пример, ексцептивно и спецификативно значење) (Ђуркин, 2018, стр. 385–388; Ковачевић, 1998, стр. 203–222, 158–168).

Еволуција нових семантичких типова као што је спецификативно значење неодвојиво је повезана са убрзаним променама српског друштва у XIX веку, када се развијају школство, култура, државна управа, привреда. Отварају се више школе и универзитети. Током XIX века долази до

формирања националне државе, што доводи до усвајања првих правних прописа и формирања државног апарата. Овакав развој друштва одразио се и на језик, а посебно на функционалностилску диференцијацију, чије зачетке можемо запазити још у предстандардном периоду, а који ће већи замах достићи у другој половини века (Ивић, 2014, стр. 256; Луковић, 1994; Милановић, 1998; Бјелаковић, 2008, стр. 19; Јовић, 2011; 2012).

И на језичком плану долази до значајне промене, при чему се као прекретница узима 1868. година, као година коначне победе Вукове језичке и правописне реформе. Док се на почетку века користи више језичких типова (славеносрпски, доситејевски, српски народни, па чак спорадично и српскословенски), у другој половини XIX века долази до постепеног развоја језика на вуковској основи. У другој половини века фокус се са фонетике и морфологије преноси на синтаксу и лексику, два језичка слоја која доживљавају језичку промену у процесу функционалностилске диференцијације (Ивић, 2014, стр. 159–255, 256–305).

Један од функционалних стилова који се формирају јесте и административно-правни, чији се зачеци везују за политички и правни стил који су користили Срби у Хабзбуршкој монархији, а који је био под јаким утицајем немачког, латинског и руског/рускословенског језика (Ивић, 2014, стр. 108; Стефановић, 2000, стр. 1111–1119; Толстој, 2004, стр. 76; Унбегаун, 1995, стр. 32–33). Развој правног језика на територији Србије везује се за устаничку преписку за време Првог и Другог српског устанка (Ивић, 2014, стр. 166–167; Младеновић, 2004, стр. 16–20). Међутим, прави развој српског правног стила смешта се у тридесете и четрдесете године XIX века, када се доносе први уставни (Сретењски 1835, Турски 1838) и када почиње да излази *Зборник закона и уредбених указа за Кнежевину Србију*, као званично гласило које је издавала државна штампарија (Луковић, 1994, стр. 33–57). Језик администрације на почетку је био под снажним утицајем чиновника придошлих из Аустроугарске, који су имали велику моћ у државној администрацији, те је Милош Луковић, најпознатији проучавалац језика овога периода, језик овога типа одредио као „модернизовани доситејевски” (Луковић, 1994, стр. 51). После победе Вукове правописне и језичке реформе, и у администрацији почиње да се користи језик вуковског типа, али „под снажним утицајем србијанске, посебно београдске средине” (Луковић, 1994, стр. 72).

У досадашњим проучавањима српског правног језика овога периода није било речи о спецификативним реченицама (Луковић, 1988/1990; 1994; 2009; 2010; Марковић, 1994; Подгорац, 1990; Радојевић, 2015). Не помињу их ни граматике из XIX и с почетка XX века (Budmani, 1867; Лукић, 1920; Maretić, 1899; Новаковић, 1870; 1894; Weber, 1862), као ни други проучаваоци писаца и гласила из XVIII и XIX века (уп. Албин, 1968; Бабић, 2012; Кашић, 1968; Kuna, 1970; Јерковић, 1972; 1976; 1981; Младеновић, 1964; Милановић, 1998; 2014; Nuorluoto, 1989; Суботић, 1989; Теофиловић Цветковић, 2016; Херити,

1983). Ова категорија није обрађена ни у граматикама савременог српског (и српскохрватског) језика (уп. Barić i dr., 1997; Vrabec i dr., 1966; Лалевић, 1962; Пипер и Клајн, 2013; Silić i Pranjković, 2007; Станојчић и Поповић, 1992; Стевановић, 1969). Она није проучавана ни у најновијој синтакси сложене реченице (Пипер и др., 2018).

Настанак спецификативних везника везује се за функционалностилску диференцијацију, првенствено у другој половини XIX века (Ковачевић, 1998, стр. 158). Спецификативно значење у савременом језику уводи се на нивоу зависносложене реченице сложеним везницима *с њим шћо* и *с њим да* (Ђуркин, 2018, стр. 385–387). Њиме се изражава „значење спецификације” (Ковачевић, 1998, стр. 159), којим се семантика супраординиране реченице „спецификује, тј. коригује, ограничава, проширује, поближе објашњава” (Ђуркин, 2018, стр. 385). Сложени везници спецификативног значења настају „срастањем падежног облика катафорски употријебљене демонстративне замјенице с експликативним везником *шћо* или *да*” (Ковачевић, 1998, стр. 159).

Циљ рада јесте опис и анализа статуса спецификативних реченица у текстовима административно-правног стила XIX века. За корпус су узети репрезентативни текстови законодавно-правног подстила административно-правног стила (Тошовић, 2002, стр. 355). Корпус обухвата уставе донете током XIX и на самом почетку XX века (1835, 1838, 1869, 1888, 1901), као и законске текстове различитих жанрова штампане у *Зборницима закона и уредбених указа Кнежевине/Краљевине Србије* у периоду од 1840. до 1878. године. Текстови су допуњени стенографским белешкама о седницама Народне скупштине Краљевине Србије које репрезентују усмену варијанту административно-правног стила (Тошовић, 2002, стр. 355). У анализи користимо комбинацију синтаксичко-семантичке и историјскојезичке методологије, у комбинацији с методологијом функционалностилске анализе, као и у комбинацији с методологијом теорије права. Ову методологију већ смо користили у истраживању текстова административно-правног стила (Павловић, 2018; Павловић Јовановић, 2019; 2020; 2021), те се показала као погодна за издвајање инхерентних особина административно-правног стила у XIX веку. Циљ нам је да испитамо може ли се развој категорије спецификативности везати за специјалне стилове XIX века, конкретно за административно-правни стил, и уколико може, које су опште одлике категорије спецификативности. Циљ нам је, такође, да утврдимо како се стање забележено у корпусу разликује од стања регистрованог у категорији спецификативности у савременом правном језику, па нам је сходно томе и намера да проверимо да ли постоји континуитет у развоју ове семантичке категорије. Као контролни корпус користили смо претраживу базу Правно-информационог система Републике Србије (упити *с њим да* / *с њим шћо*) да бисмо проверили заступљеност спецификативних везника у оквиру савременог правног стила.

Стилус спецификативних реченица у административно-правном стилу српскога језика XIX века

Реченице са спецификативним значењем су, након ексцептивних реченица, најређе заступљене у административно-правном стилу XIX века. Обухватају мање од 1% примера зависнослужених реченица у корпусу административно-правних текстова (0,32%) (Павловић Јовановић, 2023, стр. 356). Највише се јавља везник *с њим да*, који се налази у процесу формирања. Везник *с њим шћо* није пронађен.

У корпусу је спецификативно значење мало заступљено. Сложени везник *с њим да* у корпусу се среће са запетом, што представља правописни манир XIX века:³

„Ако ли бы дужникъ само часть нѣку дужне сумме положю, то ће му се сверху тога особенна квитта вручити, **сѣ тимъ, да се иста положенна часть капитала и на самой облигаціи Кассехранителѣма назначи**” (Уредба (18) 1841/45, стр. 27); „Извршеніе ове Уредбе препоруче се Попечителству Просвѣщенія, **сѣ тымъ, да Намъ по опредѣленію Чл. 24. ове уредбе способна и нужнымъ свойствама снабдѣвена лица, за редовне Членове и принадлежеће къ персоналу канцелларійскомъ Чиновнике по именце представити ускори**, како бы се къ рукованю важнога овогъ дѣла народногъ часть пре приступити могло” (Уредба (18) 1841/45, стр. 28); „Нађе ли Лѣкаръ по извѣстнымъ знацыма, да е на карантинисту, кои се еразболео, права и истинита куга; онда онаковогъ кужногъ болестника, ако се како пре не буде у болничку колибу премѣстіо, треба сѣ изложенымъ колибашомъ у нѣговой, гдѣ се нашо колиби подѣ своимъ надгледанѣмъ и леченѣмъ карантинскогъ Лѣкара оставити, а све друге карантинисте одѣ дружине му у другу колибу преселити; но сви они мораю одѣ дана, у кой се онай нѣинъ немоћный другъ разболео, изнова карантинирания періодѣ започети, разумѣва се и **сѣ тимъ, да имъ се и ствари опетѣ добро, као првый путь, чисте и да се бодро око и на нѣино станѣ здравля има**” (Уредба (29) 1841/45, стр. 76); „Восакъ и новыи, неупотребляваный сунѣрь, како нѣколико у води одстои, **сѣ тим, да се међутимъ сунѣрь выше пута цеди и по томъ осуши**” (Уредба (29) 1841/45, стр. 97); „Такса за свакий заграничный пасошѣ одређена е два цванц., кою ће Началничества и Управителство вароши Бѣограда, кадѣ га издавала буду, наплаћивати **сѣ тымъ, да по свршетку сваке године, како рачунѣ**

³ Иако се у XIX веку везник *да* готово доследно одваја запетом, постоје извесна одступања у корпусу административно-правног стила. Та одступања су везана за случајеве писања општезависног субординатора *да* у саставу сложених везника, као што су *будући да*, *зашћо да*, *како да*, *нећо да*, *шћако да* (Павловић Јовановић, 2023, стр. 262, 275–278, 295–304, 331–336).

одъ изданы пасоша заедно са табеларнымъ прегледомъ пасоше узевши лица, тако и сакуплѣне за нѣи новце Попечителству Иностранны Дѣла шилю и предаю.” (Уредба (36) 1841/1845, стр. 148)

Овим реченицама кодира се информација која припада нормативно-правном коду.⁴ Међутим, иако се тиче радње која се мора извршити, она је у нормативноправној хијерархији секундарна, што показује и положај ових клауза у постпозицији. У питању је радња која се или подразумева (и раније је назначена у закону) или је реч о вођењу протокола везаног за дату радњу.

У случајевима када „падежна форма демонстративне замјенице *с ѿим* [...] није у рекцијском потенцијалу глагола у функцији предиката главне клаузе” (Ђуркин, 2018, стр. 388), могао би се и претпоставити већ формиран везник *с ѿим да*. То је случај с глаголима надређене реченице *најлаћиваѿи, одсѿојаѿи, разумеваѿи се, ѿрејоручиѿи*. У питању су глаголи најразличитије семантике, који у свом рекцијском потенцијалу немају инструментални облик (Ђуркин, 2018, стр. 388; Ковачевић, 1998, стр. 161). Значење ових реченица блиско је и значењу пропратне околности, које је блиско адверзативном значењу (Ковачевић, 1998, стр. 160). Пошто је у корпусу административно-правног стила, у питању је „*сѿеѿификаѿија условом*, као посебним подтипом спецификативне семантике ове клаузе” (Ковачевић, 1998, стр. 163) будући да се „[з]ависном [...] клаузом обилежава садржај што је семантички међуусловљен са садржајем основне” (Ковачевић, 1998, стр. 163). У фокусу је „додатни услов” пошто је увек реч о обавезном, али мање битном аспекту правне норме.

Прилошки израз *с ѿим* и општезависни везник *да* јављају се и у дистактном положају, најчешће због структуре реченице, која је преферирала финални положај глагола:

„Одъ . . . . . добры гроша, кою самъ сумму я долуподписаный общенародномъ у Сербїи ради общага воспитанїя и наставленїя заведеномъ фонду *сѿ тымъ обвезателствомъ* дужанъ остао, **да сваке польъ године, т. е. о Ђурђеву и Митрову дне припадаюћїй интересъ на сто шесть непремѣнно дондѣ плаћамъ**, докле годъ капиталъ оваї я, или наслѣдницы мои дужни будемо; за сигурность тога залажемъ я . . . . у вредностиодъ гроша . . . пара добры.” (Уредба (18) 1841/45, стр. 30)

Претрагом Правно-информационог система Републике Србије преко упита за сложене везнике *с ѿим шѿо* и *с ѿим да* добијају се примери за употребу спецификативних реченица у административно-правном стилу савременог српског језика:

⁴ Никола Висковић разликује четири типа кодова у језику права: језички, логички, вредносно-идејни и нормативноправни. Нормативноправни код се односи на реструктурирање других кодова у складу с правилима правног текста и дубинском структуром правне норме (Visković, 1989, стр. 18–25).

(А) Сложени везник *с њим да*:

„Коришћење олакшице по основу зараде новонастањеног обвезника који заснива радни однос код квалификованог послодавца у случају када је новонастањени обвезник претходно био у радном односу код другог послодавца у Републици Србији, **с тим да по основу његове зараде из тог радног односа није коришћена олакшица иако су и новонастањени обвезник и тај послодавац испуњавали услове за коришћење олакшице.**” (Билтен Министарства финансија, Порез на доходак грађана, тачка 3)

(Б) Сложени везник *с њим њишо*:

„Коришћење директних давања у случају када је привредни субјекат на основу зараде за обрачунски период март 2021. године поднео пореску пријаву 8. априла 2021. и измењену пореску пријаву 21. априла 2021. године, а по основу накнаде трошкова превоза запосленима је такође 8. априла 2021. године поднео пореску пријаву, као и измењену пореску пријаву дана 22. априла 2021, **с тим што је у тој измењеној пореској пријави уместо идентификационог броја пријаве коју мења (пријава по основу накнаде трошкова превоза) уписао идентификациони број измењене пореске пријаве на основу зараде (поднете 21. априла 2021).**” (Правно-информациони систем Републике Србије, претрага с упитом *с њим њишо*)

Корпус Правно-информационог система Републике Србије, преко нама доступне претраге, пружа три потврде за везник *с њим њишо* и пет потврда за везник *с њим да*. Већи број потврда налази се у мишљењима, одлукама и тумачењима, што спецификативне везнике не везује за законе као примарни административно-правни жанр.

Бројност спецификативних везника у савременом језику, према нама доступном контролном корпусу, у складу је с бројношћу спецификативних реченица у XIX веку. Разлог за ову малу бројност може бити то што уносе значење додатног појашњења или разлог за одређено одступање од примарне норме. Потребне за изражавањем овога типа додатног појашњења обично нема, те се и спецификативне реченице ретко употребљавају.

Закључак

У раду смо се бавили статусом спецификативних реченица у административно-правном стилу српскога језика XIX века. Као корпус користили смо текстове који припадају законодавно-правном подстилу административно-правног стила XIX века (устава донети током XIX и почетком XX века, као и законски текстови који се налазе у оквиру *Зборника закона и уредбених*

указа донетих у Кнежевини/Краљевини Србији у току XIX века). Приликом анализе служили смо се комбинацијом историјскојезичке, синтаксичко-семантичке и функционалностиске методологије, уз допуну методологијом теорије права. Спецификативне реченице представљају најновији слој у развоју система зависносложених реченица, који се спорадично јавља у XIX веку, а свој пуни развој достиже у XX веку, кроз процес специјализације и интелектуализације језика. Спецификативне реченице јесу тип зависних реченица који се налази првенствено у оквиру специјалних функционалних стилова, као што су научни и административно-правни стил. Њихов развој повезан је с процесом формирања сложених везника и потребом да се нова значења именују посебним језичким средствима. У складу с тим, резултати до којих смо дошли сасвим су очекивани. Утврдили смо да се спецификативне реченице ретко срећу у административно-правном стилу XIX века. Пронађен је везник *с њим да*, који се налази у процесу формирања. Реченице уведене везником *с њим да* налазе се у постпозицији и кодирају информацију која је, с гледишта административно-правне норме, од секундарног значаја. Везник *с њим што* није пронађен. Добијени резултати указују на потребу да се истраживање настанка спецификативних везника прошири и на друге специјалне стилове, као и да се укључи полифункционални корпус текстова с краја XIX и почетка XX века да би се утврдило како се ово значење формира у оквиру савременог српског језика. С обзиром на то да је реч о маргиналном значењу, које је у испитиваном периоду у процесу формирања, те малобројним потврдама овога значења, јавља се потреба за формирањем богатог претраживог полифункционалног корпуса, који ће дати прецизне податке о формирању зависносложених реченица спецификативног значења како у специјалним стилима, тако и у општем језичком слоју српског језика од XIX века до стања у српском језику у XXI веку. Провером корпуса правних текстова доступних на Правно-информационом систему Републике Србије, утврђено је да је спецификативно значење маргинално и у савременом правном језику, што се може тумачити тиме да спецификативне реченице уводе додатно појашњење или додатну правну акцију, која може бити и супротна примарној правној норми. Пошто обично нема потребе да се ова значења и експлицирају у правном језику, спецификативне реченице ретко се срећу.

Извори

- Устава Княжевства Србије*. (1835). Издањ и заклетвомъ потврђенъ о Сретенској скупштини 1835 год. У Крагуевцу: У Княжеско-Србској Типографији.
- Устава Княжевства Србије*. (1839). (Султанскій Хатишерифъ истекшиј около половине Шевала 1254 (одъ 10/12 до 12/24 Декемврија 1838) содржаваюћий

- Уставъ, дарованый Нѣговымъ Высочествомъ жителѣма Нѣгове провинціе Сербіе, Моему Везиру, Юсуфъ-Мухлисъ-Паши (да бы онъ быо прославѣнъ!) и Князу Народа Сербскогъ Милошу Обреновићу (да бы нѣговъ конаць быо щастливъ!). Београд: Књажеско српска књигопечатња.
- Устава Књажевства Србије.* (1869). Проглашен на Петров-дан на Великој Народној Скупштини држаној у Крагујевцу о Духовима 1869. Београд: Државна штампарија.
- Устава Краљевине Србије.* (1888). Проглашен 22 децембра 1888. год. на Великој Народној скупштини држаној у Београду месеца децембра 1888. год. Београд: Краљевска српска државна штампарија.
- Устава Краљевине Србије.* (1901). Београд: Државна штампарија Краљевине Србије.
- Сборникъ законъ и уредба и, уредбены' указа, изданы' у Књажесѣву србскомъ одъ времена обнародованоѣ Устава земальскоѣ (13. Февр. 1839. до Айр. мес. 1840) I.* (1840). У Београду: печатано у Књигопечатњи Књажевства србскогъ. <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/view/4103>
- Сборникъ законъ и уредба и, уредбены' указа, изданы' у Књажесѣву србскомъ, одъ Айрила 1840. до конца Декемвра 1844. i. II. Часѣвъ.* (1845). У Београду: печатано у Књигопечатњи Књажевства србскогъ. <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/view/4104>
- Сборникъ законъ и уредба, и уредбены' указа, изданы' у Књажесѣву србскомъ, одъ 1-оѣ Януара 1845 до конца Декемвра 1846 (съ ѣрибавленіемъ неки сѣариѣ) III.* (1847). У Београду: Печатано у Књигопечатњи Књажевства србскогъ. <http://digital.bms.rs/ebiblioteka/publications/view/4113>
- Правно-информациони систем Републике Србије. <https://pravno-informacioni-sistem.rs/mml-standardsearch?q=%D1%81%20%D1%82%D0%B8%D0%BC%20%D0%B4%D0%B0>

Литература

- Албин, А. (1968). *Језик новина Сѣефана Новаковића (1792–1794)*. Нови Сад: Матица српска.
- Бабић, Б. (2012). *Орѣографске и језичке карактеристике у шћамћаним дјелима Павла Соларића*. Бања Лука: Филолошки факултет.
- Бјелаковић, И. (2008). *Парѣициѣски ѣасив у књижевном језику код Срба у XIX веку*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Грковић-Мејдор, Ј. (2004). Увод у историјску синтаксу. У: Ј. Грковић Мејдор (ур.), *Предавања из историје језика. Линѣисѣичке свеске 4* (стр. 103–144). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Ђуркин, В. (2018). *Сложени зависни везници у срѣском језику (и њихова функционалностѣилска дисѣрибуција)*. Београд: Јасен.
- Ивић, П. (2014). *Прејлед историје срѣског језика*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књијарница Зорана Стојановића.
- Јерковић, Ј. (1972). *Језик Јакова Ићнајовића*. Нови Сад: Матица српска.
- Јерковић, Ј. (1976). *Језик Бојодоја Аћанацковића*. Нови Сад: Матица српска.
- Јерковић, Ј. (1981). *Језик Љубомира Ненадовића*. Нови Сад: Матица српска.

- Јовић, Н. (2011). О неким лексичким слојевима у језику *Нишкој тирјовинској гла-сника* (8. 10. 1895 – 25. 12. 1895). *Годишњак за српски језик и књижевност*, 24 (11), 81–89.
- Јовић, Н. (2012). О неким синтаксичким одликама језика београдских и нишких новина с краја XIX века. *Годишњак за српски језик*, XXV (12), 89–98.
- Кашић, Ј. (1968). *Језик Милована Видаковића*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Ковачевић, М. (1998). *Синџакса сложене реченице у српском језику*. Београд – Србиње: Рашка школа – Српско просвјетно и културно друштво Просвјета.
- Ковачевић, М. (2012). *Узрочно семантичко поље*. Београд: Јасен.
- Кубурић Мацура, М. (2021). *Катјегорија концесивности у савременом српском језику*. Бањалука: Филолошки факултет.
- Палевић, М. (1962). *Синџакса српскохрватској књижевној језика*. Београд: Завод за уџбенике Народне Републике Србије.
- Лукић, Ј. (1920). *Синџакса српској језика*. Београд: Књижара Геце Кона.
- Луковић, М. (1988/1990). Настанак и синтаксичка својства Устава за Књажество Србију од 1869. године. *Прилози проучавању језика*, 24/26, 87–97.
- Луковић, М. (1994). *Развој српској јавној сцили, јрилој исцирији језика и јрава у Србији*. Београд: Службени гласник.
- Луковић, М. (2009). *Бојшићев законик, јријрема и језичко обликовање*. Београд: Српска академија наука и уметности, Балканолошки институт САНУ.
- Луковић, М. (2010). Језички израз Устава Кнежевине/Краљевине Србије. У: А. Фира и Р. Марковић (ур.), *Два века српске усциавности: Зборник радова са научној скуја одржаној 11–12. марциа 2010.* (стр. 158–174). Београд: Српска академија наука и уметности – Правни факултет Универзитета у Београду.
- Марковић, Ж. (1994). Из језичке проблематике *Срејенској усциава*. *Зборник Мајшице српске за филолоцију и линјвисцију*, XXXVII, 329–337.
- Милановић, А. (1998). *Особине језика „Новина србских” (1813–1822)* (неодјављени магистарски рад). Филолошки факултет, Београд.
- Милановић, А. (2014). *Језик Јована Судојића*. Београд: Филолошки факултет.
- Младеновић, А. (1964). *О народном језику Јована Рајића*. Нови Сад: Матица српска.
- Младеновић, А. (2004). Напомене о српском књижевном језику за време Првог српског устанка. *Зборник Мајшице српске за филолоцију и линјвисцију*, XLVII (1–2), 7–26.
- Новаковић, С. (1870). *Српска синџакса за ниже јимназије и реалке Кнежевине Србије*. Београд: Државна штампарија.
- Новаковић, С. (1894). *Српска јрамајшика*. Београд: Државна штампарија.
- Павловић, Ј. (2018). Методолошки аспекти анализе зависносложених реченица у правним текстовима на српском језику (предстандардни период). У: К. Чъкарова (ур.), *Словојто – идеи, идеали, ујиојици: сборник с доклади оји Де-вешнадесетјайија национална конференција за сцијуденци и докциоранди* (стр. 196–209). Пловдив: Универзитетско издаваштво „Пајсије Хиландарски”.
- Павловић Јовановић, Ј. (2019). Статус финалних реченица у *Зборницима закона и уреддених указа* из пете деценије 19. века. *Наш језик*, L (2), 361–368.
- Павловић Јовановић, Ј. (2020). Нерестриктивне релативне реченице у административно-правном стилу српскога језика 19. века (прелиминарна истраживања). *Verba iuvenium*, 2, 33–47.

- Павловић Јовановић, Ј. (2021). Изражавање наредби и дужности у Зборницима закона, уредби и уредбених указа из 1840. и 1845. године. *Баштићина*, 54, 15–26.
- Павловић Јовановић, Ј. (2023). *Зависносложена реченица у административно-правном стилу српскога језика у XIX веку* (одбрањена докторска дисертација у рукопису). Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац.
- Пипер, П. и Клајн, И. (2013). *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Пипер, П., Алановић, М., Павловић, С., Антонић, И., Војводић, Д., Танасић, С., Марић, Б. и Николић, М. (2018). *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*. Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српски језик САНУ.
- Подгорац, Т. (1990). Језик и стил Устава Кнежевине и Краљевине Србије 1835–1903. У: М. Јовичић (ур.), *Уставни развитак Србије у XIX и почетком XX века: зборник радова* (стр. 185–190). Београд: Српска академија наука и уметности – Научна књига.
- Радојевић, М. (2015). *Језик Срећенског устава – синтаксичке и стилистичке црте* (неодјављени мастер рад). Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац.
- Станојчић, Ж. и Поповић, Љ. (1992). *Граматика српскога језика: уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић, М. (1969). *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнोजезичка норма) II. Синтакса*. Београд: Научна књига.
- Стефановић, Д. (2000). О административном језику Сентандрејаца у другој половини XVIII века. *Јужнословенски филолоџ*, LVI (3–4), 1111–1119.
- Суботић, Љ. (1989). *Језик Јована Хаџића*. Нови Сад: Матица српска.
- Теофиловић Цветковић, И. (2016). *Језик совершени*. Ниш: Филозофски факултет.
- Толстој, Н. (2004). *Сјудије и чланци из историје српског књижевног језика*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства; Вукова задужбина – Матица српска.
- Тошовић, Б. (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.
- Херити, П. (1983). *Књижевни језик Емануила Јанковића*. Нови Сад: Матица српска.
- Унбегаун, Б. (1995). *Почеци књижевног језика код Срба*. Београд – Нови Сад: Вукова задужбина – Орфелин; Матица српска.
- Antonić, I. (2001). *Vremenska rečenica*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Barić, E., Lončarević, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V. i Zinka, M. (1997). *Hrvatska gramatika* (drugo promenjeno izdanje). Zagreb: Školska knjiga.
- Brabec, I., Hraste, M. i Živković S. (1966). *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Budmani, P. (1867). *Grammatica della Lingua Serbo-Croata (Illirica)*. Vienna: A spese dell' autore.
- Harris, A., & Campbell, L. (1995). *Historical Syntax in Cross-Linguistic Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kordić, S. (1995). *Relativna rečenica*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Kuna, H. (1970). *Jezičke karakteristike književnih djela Dositeja Obradovića*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

- Maretić, T. (1899). *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana.
- Nuorluoto, J. (1989). *Jovan Stejić's Language: A Contribution to the History of the Serbo-Croatian Standard Language*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Silić, J. i Pranjković, I. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka sveučilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Visković, N. (1989). *Jezik prava*. Zagreb: Naprijed.
- Weber, A. T. (1862). *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*. Beč: C. K. Naklada školskih knjiga.

Jelena M. PAVLOVIĆ JOVANOVIĆ

University of Kragujevac
Faculty of Philology and Arts
Scientific Research Centre
Kragujevac (Serbia)

Specifying Clauses in the Administrative-Legal Style of 19th-Century Serbian Language

Summary

The paper examines the status of specifying clauses in the administrative-legal style of the Serbian language dating back to the 19th century. The corpus includes texts from 19th-century constitutions (adopted in 1835, 1838, 1869, 1888, and 1901) and the Collection of Laws and Decrees adopted by the Principality/Kingdom of Serbia. To isolate the normative-legal and ideological layers of the texts, the analysis employs a combination of historical-linguistic, syntactic-semantic, and functional methods, as well as legal theory methodology. As a result of the recent development of the Serbian language, the specifying meaning is only found infrequently in the examined corpus. Clauses introduced by the conjunction *с тим да* occur in postpositions and encode information of secondary importance to administrative-legal norms. Furthermore, an online (available) search of the Legal Information System of the Republic of Serbia reveals that the specifying meaning is only marginal even in modern legal language.

Keywords: administrative-legal style; Serbian language; 19th century; specifying clauses.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторско-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).